

Україна: проблема національної ідентичності

Процес глобалізації, який потужно набирає сили, все наполегливіше стукає в двері України, спонукаючи до дискурсу як її наукові кола, так і широку громадськість. Причини цього досить серйозні, оскільки світові процеси кинули виклик самоідентифікації ще донедавна відокремленого від світу "залізною заслоною" сегмента пострадянського простору – Україні. Проголосивши незалежність і почавши до розбудови сучасної держави, ми стикнулися з новою ситуацією в світі, коли уявлення про "національний" продукт, "національну" індустрію стають фікцією. Поки що головний результат дискурсу із зазначених питань полягає в усвідомленні того, що успадкована нами традиційна модель національної держави має шанс вижити лише за умов визнання процесу глобалізації наріжним каменем державницької ментальності – "мислити глобально, діяти локально".

Актуальність питання національної ідентифікації зростає ще й тому, що глобалізація втягує нині Україну в процес розмивання та ослаблення всіх можливих національних бар'єрів і все глибоке занурення у високо конкурентне середовище, яке сприяє успіху сильних, а слабкі ще більше занепадають. Але світ вже усвідомив, що глобалізаційний стиль життя не повинен нівелювати людство, а повинен сприяти розвитку того, що американський дослідник Дж. Найсбіт називає "культурним націоналізмом": "Що сильніше ми глобалізуємося, стаємо економічно взаємозалежними, то більше діємо по-людськи, прагнучи підкреслити власну окремішність, зберегти власну мову, триматися рідних коренів і рідної культури. З економічним об'єднанням Європи німці почуватимуться більше німцями, а французи – французами."

Україна не оригінальна на національну самовизначість: через розв'язання проблеми національної ідентичності пройшли практично всі держави Європи. Виходячи з історичного досвіду, нинішній етап розвитку, як і сто років тому, знову поставив перед Україною ту ж триєдину комбінацію завдань: йдеться про спільну історичну пам'ять, щільність та інтенсивність мовних і культурних зв'язків і, нарешті, про загальну рівність людей, організованих у громадянське суспільство.

Перша із зазначених проблем – самоідентифікації України – досягнення спільної історичної пам'яті, відчуття спільності історичної долі. Враховуючи ситуацію, історики мають виконати завдання "переформатування" історичної пам'яті українського суспільства, насамперед – молодого покоління, в такий спосіб, щоб, не нівелюючи локальних та регіональних ідентичностей, все ж розпочати пошук якоїсь надрегіональної, прийнятої для більшості моделі.

Друга складова формування національної ідентичності – забезпечення високого рівня функціонування щільності та інтенсивності мовних і культурних зв'язків українського суспільства. Тут вирішальне слово може сказати система освіти, де українська мова має в повному обсязі забезпечувати інтегрально-консолідуючу, організаційну та інформаційну функцію. Реалізація цієї вимоги потребує комплексного послідовного вжиття заходів адміністративного, науково-методичного та роз'яснювально-пропагандистського характеру.

На сімнадцятому році нашої державної незалежності немає усвідомлення магістральної стратегії та етапів розбудови громадянського суспільства, що говорить про невідповідність керівних кіл України до вирішення цих проблем сьогодення.

Розв'язання всіх трьох завдань вимагають невідкладного вирішення, оскільки проблема виходить за межі громадського дискурсу і набуває в нашій країні форму гострого суспільно-політичного протистояння.